

KERTINĖ PARAŠTĖ

Demokratijos silpnybės ir nauda

„Demokratijos“ šūkis tebėra stambiomis raidėmis išrašytas ant Lietuvos politinių vėliavų. Jis tebėra oficialus siekis ir vertės matas. Bet privatus balsai vis dažniau reiškia abejones demokratijos nauda ir pačia jos esme. Demokratais pasivadavusiais politiniais vadovais nusivylę eiliniai žmonės, kaip ir Rusijoje, demokratiją ima tapatinti su anarchija. Pasigirsta susižavėjimas Lotynų Amerikos diktatoriais, kaip buvusiu Čilės Pinochet, ima kelti galvas lenininės mitologijos gerbėjai. Kai kurie Lietuvos intelektualinio elito atstovai demokratijoje pasigenda kokybės ir būtinės hierarchijos; jų skunduose apie demokratijos netobulumą atsivėrusi Platonas pasipiktinimais klasikinės Atėnų demokratijos lėktumui ir netvarkai. (Ir tada mums dingteli, jog ir Antanas Smetona buvo „platonistas“.)

Su tokiomis mintimis imame į rankas Amerikoje neseniai pasirodžiusią knygą, pavadintą *Galybė užmuša; absoliuti galybė užmuša absoliučiai*. Jos autorius, University of Hawaii profesorius R. J. Rummel, palygina demokratines valstybes su nedemokratinėmis nuo 1816 metų: kiek kartų jos kariavo ir kiek žmonių juose žuvo. Bet, sako jis, demokratinės ir nedemokratinės valstybės labiausiai skiriasi savo sugebėjimais žudyti savo valstybių gyventojus.

Demokratijos dažniau sprendžia savo nesutarimus derybomis negu mūšio lauke. Knygos autorius tarp 1816 ir 1991 metų nerado nė vieno karo tarp demokratinės valstybės ir nedemokratinės. Visi jie turi išmokyti susikalbėti, daryti kompromisus ir bendradarbiauti, nes kitaip viskas išsirs. Knygos autorius netvirtina, kad demokratijos niekad nepiktinaudžiausia savo galybe. Ypač karo metu galybė gali būti sukoncentruota ir „išvaduota iš institucinių apribojimų“. Taip, pa- vyzdžiui, per Antrąjį pasaulinį karą buvo atskirti ir internuoti japonų kilmės Amerikos piliečiai. Tačiau, tvirtina profesorius Rummel, tai tėra pavieniai nukrypimai, o ne pagrindinio plano dalis.

Si knyga nepaliečia gilesnių genocido šaknų, kurios šiame šimtmetyje ypač vešliai keroja totalitarinėse ideologijose. Tačiau ji įtikinančiai susumuoja svar-

Tarp 1816 ir 1992 metų vyko 155 kariai tarp demokratijų ir nedemokratijų ir 198 kariai tarp demokratinių valstybių. „Kuo mažiau demokratijos dviejose valstybėse, tuo didesnė galimybė, kad tarp jų išsilypsnės karas“, rašo amerikiečių profesorius.

Bet mūšio laukas nėra labiausiai sukrečiantis pavyzdys. Autorius statistiniais duomenimis irodo, kad nedemokratinės valstybių gyventojai taikos metu daugiau nukentėjo nuo savo vyriausybės negu nuo karo baisumų. Jis apskaičiuoja, kad nuo šimtmečio pradžios mūšio laukuose žuvo 37 milijonai žmonių. Tuo pačiu laikotarpiu „democidas“ – taip jis vadina masines gyventojų žudynes vyriausybės rankomis – pasiglemžė 149 milijonus aukų. Tarp 1917 ir 1987 metų Sovietų Sąjunga nužudė beveik 62 milijonus žmonių; tarp 1949 ir 1987 metų komunistinė Kinija nužudė daugiau kaip 35 milijonus; ir tarp 1934 ir 1945 metų nacinė Vokietija nužudė beveik 21 milijoną.

Profesorius Rummel nurodo, kad demokratijos kartais vengia taikyti mirties bausmę net ir pakartojantiems žudikams. Kaip mes galime suprasti ir išsiaiškinti tą siaubą, kurį nedemokratinės valstybės patiria nekalti žmonės? – klausia jis. Jo atsakymas: nedemokratinės valstybės gali taip sutelkti, kad jos neįmanoma patikrinti ar sudrausti. Išdava – galybė monopolizavusieji gali daryti ką nori. Demokratinės valstybės galybė padalyta tarp daugelio įvairių žmonių, grupių bei institucijų. Visi jie turi išmokyti susikalbėti, daryti kompromisus ir bendradarbiauti, nes kitaip viskas išsirs.

Knygos autorius netvirtina, kad demokratijos niekad nepiktinaudžiausia savo galybe. Ypač karo metu galybė gali būti sukoncentruota ir „išvaduota iš institucinių apribojimų“. Taip, pavyzdžiui, per Antrąjį pasaulinį karą buvo atskirti ir internuoti japonų kilmės Amerikos piliečiai. Tačiau, tvirtina profesorius Rummel, tai tėra pavieniai nukrypimai, o ne pagrindinio plano dalis.

Si knyga nepaliečia gilesnių genocido šaknų, kurios šiame šimtmetyje ypač vešliai keroja totalitarinėse ideologijose. Tačiau ji įtikinančiai susumuoja svar-

STASYS GOŠTAUTAS

Prieš kiek metų Algirdas Julius Greimas su pikantiška ironija man sakė: „Žinai, Stanisloviui“, – jis mėgo geriau mano tikrą vardą – „literatūra ir menas yra vienintelės sritys, dar galinčios aistrinti skaitančią visuomenę“. Ir tikrai *Drugo* kultūriniai priedai sukelia daugiau „šumo“ negu laikraščio vedamieji ir/ar pirmi puslapiai. Taip, aišku, buvo prieš Sąjūdį ir Atgimimą Lietuvą. Dabar viskas apsisvertė ir Lietuvoje – vienintelė literatūra, kuri yra rašoma ir publikuojama, tai skandalų ir įtarimų puslapiai. Tad yra miela grįžti prie literatūrinių temų ir pamankštinti protą filosofinėm ir estetinėm problemom.

Kas yra literatūra? Kas yra menas? Dar ne taip seniai net nekildavo tokio klausimo. Vien iš apibrėžties visi suprastavom, kad menas/poezija yra gražūs sukurti dalykėliai, ir kvestionuoti ar abejojti būtų neišmanelio darbas. Bet klausimas nenustojo būti keliamas vien dėl to, kad viską reikėjo kvestionuoti, iki neišvengiamai atėjo Sartre ir paskelbė savo esąs „Qu'est ce que la littérature?“. Kas yra literatūra? Kada poetas ar dailininkas nusipelnė poeto ar dailininko vardo? Nėra aiškių kriterijų. Jeigu romantizmo laikais grožis/negrožis buvo tas kriterijus ar klasizmo laikais tiesa/netiesa, tai dabar tas viskas pasidarė neaišku, nes neliko vienos grožio nei tiesos sąvokos. Viena grupė žmonių susitaria dėl terminologijos, kuri jai yra labiau priimtina ir atitinka jų filosofiją, bet kuri atsiarsina į kitos grupės visai kitą supratimą. Pastaruoju metu mokyklų ir sistemų tiek prisidau- gino, kad eilinis pilietis, nusigręžęs nuo tų visų srovių, užsidarė savyje ir nenori nieko žinoti...

* Paskaita, skaityta per Ateities studijinio savaitgalio programą 1992 m. lapkričio 15 d. Čikagoje, ir žodžiai, pasidalyti UIC Lituanistikos katedros seminare profesorės Violetos Kelertienės kurse apie vertimus. Šio kurso dalyviai buvo skatinami versti dabartinius lietuvių rašytojų ir anglų kalbą ir spausdinti PEN klubo almanache, kuris yra leidžiamas Lietuvoje ir reprezentuoja lietuvių rašytojus tarptautinei organizacijai.

bius argumentus prieš totalitarizmą ir už demokratiją. Ją skaitant, prisimena šie amerikiečio teologo Reinhold Niebuhr žodžiai: „Demokratija įmanoma, nes žmonės sugeba siekti teisingumo (ir jį įgyvendinti), bet demokratija reikalinga todėl, kad žmonės yra linkę būti neteisingais“.

Pernykščio Ateities studijinio savaitgalio programoje paskaitą skaito dr. Stasys Goštautas (greta jo sėdi programos moderatorius Haris Subačius) lapkričio 15 dieną Ateitinių namuose, Lemont, Illinois. Jono Kuprio nuotrauka

Grįžtant prie klausimo: kas yra tas meno kūrinys, tas poetinis tekstas, kuris išaukia šūkių „čia yra šedevras“/„čia menas!“ „čia literatūra“? Per šimtmečius kritikai keitė nuomones, kas yra tas menas, ir dar iki šiol negali priteikti vienos, visus patenkinančios meno apibrėžties. Tad negali būti ir vienintelio atsakymo, kas yra literatūra, ir dar iki šiol negali priteikti vienos, visus patenkinančios meno apibrėžties. Tad negali būti ir vienintelio atsakymo, kas yra literatūra, ir dar iki šiol negali priteikti vienos, visus patenkinančios meno apibrėžties.

Bandant padaryti iš meno ir literatūros mokslą, per pastaruosius dešimtmečius kritikai monopolizavo rašytinio ir vizualinio teksto interpretaciją, padarydami ji neprieinamą, nesuprantamą, neįsivaizduojamą ir bereikšmį. Pora krivių krivių mums diktavo, kas yra menas ir kaip mes turime jį skaityti, jį žiūrėti ar klausyti, jeigu norime būti rimti šio pasaulio piliečiai ir bendrauti su taip pat rimtais šio pasaulio kaimynais. Bet iš to, kas buvo taip paprasta ir lengva suprasti paprastam mūsų tautiečiui, dėka kritikų išradimų išdaujo, menas virto kancija ir tekstas nebesuprantama mįsle. Beveik visas džiaugsmas iš to meno ar literatūros objekto pradingo, ir menas, ir literatūra, ir muzika prarado, pametė savo klientūrą, nes neap- simoka kentėti, žiūrėti ir paveikslą, kuris man „nepatinka“, ar skaityti poemą, kurios nesupran- tau, ar klausyti muzikos, kuri man ausį režia.

Pilnai patenkinanti teksto interpretacija yra neįmanoma, nes jeigu taip būtų, tai interpretacija virstų tekstu ir padarytų jį nereikalingu ar nereikšmingu. Yra kritikų, kurie sakosi, jau tai yra pasiekę, ir kad jiems jau tekstas nebereikalingas. Įdomu, jeigu tai būtų tiesa... tada galėtume sakyti, kad tekstas yra mažai ko vertas, nes tik gali turėti vieną interpretaciją – kritiko... ir kritikas pasidarytų svarbesnis už autorius.

Kūrybinis tekstas kaip tik ir yra įdomus savo daugiapras- miškumu ir turtingumu, taip kad

egzistuoja daugiau negu viena jo interpretacija visiem laikam. Taip bent yra su muzika. Pianistas ar smuikininkas gali tą patį sonatą ar koncertą skambinti šimta kartų, bet nė viena kartą ta „interpretacija“ nebus tokia pati. Kiekvieną kartą ji bus skirtinga, nors ir kaip paeiliui ar pažodžiui sektų tekstą/gaidas... Panašiai ir su meno objektu... nors ir kaip dailininkas bandytų įtikinti, kokia jo paveikslas prasmė ir reikšmė, žiūrovui, kritikui tas paveikslas turi savo gyvenimą, nepriklausomą, ilgalaikį ar trumpalaikį. Jo amžinybė bus nustatyta žmogaus, nieko bendro neturintio su jo sukūrimu – ar turintio, nes galop jo amžinybė priklauso nuo žiūrovų, t.y. nuo interpretacijų, „percepcijų“... kurios nustatys to kūrinio ribas.

Bet sustokime minutę ir pasvarstykime, ką tai reiškia žodis amžinybė kūrybos atžvilgiu. Juk jeigu tikim į Dievą, tai garantija gan saugi, kad sulauksime amžinybės aname pasaulyje. Žmogaus troškimas būti įamžintu skiriasi dar ir tuo, kad žmogui ne tik neužtenka biologinės amžinybės, bet kiekvienas asmuo kažkur/kažkaip nori būtinai palikti savo pėdsakus dar ir šiame pasaulyje, ar tai būtų atmintyje, ar knygos forma, ar paveikslas, ar architektūrinė pastatų, fundacijų ir t.t. Pastaruoju metu teko dirbti prie vieno dailininko korespondencijos ir užrašų. Buvau tikrai nustebęs, kaip jis rūpinosi savo amžinybe. Jis nepasitikėjo nei savo vaikais, nei savo žmona, nei savo draugais. Jis sutvarkė viską pats, taip kad amžinybė būtų užtikrinta taip, kaip jis jos norėjo ir suprato. Šitą žemišką amžinybę kiekvienas supranta ir jaučia savaip, kiekvienas turi skirtingus reikalavimus, pagal savo ambiciją, talentą ir situaciją.

Lygiai taip ir su literatūriniu tekstu. Autorius turi savo ambiciją, talentą, reikalavimus ir ribas, kurias kritikas turi surasti ir suprasti, paėmus tai viską iš teksto. Kritikas mėgsta priminti autoriui savo pažinimą ir pasaulio supratimą, kuris dažnai nieko bendro neturi su tekstu, vien dėl to, kad nori pateisinti savo – kritiko – nusistatymus.

Grįžtant prie kūrinio ribų klausimo, reikia pažymėti, kad

kiekvienas kūrinys yra skirtingas savo meniška intencija ir įvykdymu. Užtai negali būti vieno metodo, kurį galėtume panaudoti, einant nuo vieno teksto prie kito. Pirmą sąlyga skaitytojui/vertėjui yra nustatyti kūrinio ribas, kuriose tas kūrinys buvo sukurta. Tik nubrėžęs to kūrinio ribas, gali kritikas rimtai imtis savo darbo ir neklaidžioti po informaciją, kuri nieko bendro neturi su kūrinio. Informaciją – kuri dažnai yra primetama kūrinio prieš autorius ir skaitytoja valią.

Apie vertėją kaip kūrėją esu rašęs ir kalbėjęs kitur (*Aiduse*), bet įdomiausia, kad negirdėjau jokio atgarsio. Lietuvoje kiekvienas mūsų mintis būna rimtai analizuojama ir dažnai su ja spaudoje polemizuojama. Mūsų tarpe tuo tarpu retai tenka išgirsti bent kokį atsiliepimą, nebent *Akiraikių* puslapiuose.

Bet apie vertėją kaip kritiką rašau pirmą kartą, nes tai gan pavojinga tema, kuri gali užkrūstinti visą legioną kritikų. Ne vienas literatūros/meno/muzikos kritikas atsistoja ir žiūri, kaip čia dabar jo vietą užims kokias nors nežymios žmogysta, neturinti ką veikti ir gaisinanti laiką.

Pats nesu vertėjas, man daug idomiau yra rašyti, bet aš mėgstu vertimą kaip metodą galvoti, kaip pratimą. Tai reta disciplina, reikalaujanti susikaupimo ir kritiško skaitymo/žiūrėjimo/klausymo. Kritikas gali labai lengvai paimti vieną teksto pastraipą ir aptarti ar analizuoti visą knygą/paveikslą/muzikos gabalėlį. Jis gali paskęsti biografiniuose duomenyse, gali sukaupti visą istorijos vadovėlį, nurodymas, kur, kaip, kada tas asmuo ar charakteris gyveno ir ką jis valgė, kaip jis rengėsi ir t.t., niekad neprieidamas prie reikalo, tikros kritikos – vertinimo. Vertėjas negali nukrypti nuo teksto kaip kritikas, jis turi suderinti veiksmą tarp skaitytojo ir teksto. Jeigu išverstas tekstas turi savo gyvybę, savo reikšmę, tai originalas yra kur kas vertingesnis. Bet, atvirkščiai, jeigu gerai išverstas tekstas – prileiskim tokią galimybę – nieko nesako, tai turbūt ir originalas ne daug koks vertas.

Vertėjas neturi tos laisvės kaip kritikas, jis turi sėdėti prie teksto ir kiekvienam žodžiui atrasti atitinkamai lygų jam žodį, kuris ne tik atitiktų jo prasmę, bet ir apimtų to žodžio istoriją, kontekstus, aplinką ir t.t. Čia jau daug sunkiau negu vien tik analizuoti kokį sakinį ar ieškoti kiek kartų autorius panaudojo žodį Petras. Geras vertėjas pirmiausia yra labai geras skaitytojas. Jis negali versti, kol nesupranta teksto. Čia vėl jis turi pirmenybę prieš kritiką, kuris gali labai daug lapų prirašyti, neperskaitęs nė vieno lapo...

Geras vertėjas yra tolygus geram kūrėjui... Iš tikrųjų yra daug mažiau gerų vertėjų negu gerų poetų ar rašytojų, ir daug daugiau kritikų negu rašytojų... Gal užtai mūsų geriausi rašytojai buvo ir geri vertėjai, gal net geresni negu kritikai, štai Nyka-Niliūnas, Tomas Venclova, Algirdas Landsbergis, Kostas Ostauskas ir t.t. Tačiau jie yra ne tik geri rašytojai, bet ir puikūs kritikai... nes perėjo tą vertėjo mokyklą, kuri privertė kritiškai galvoti. O kas yra vertimas, jeigu ne kritiškas galvojimas? Užtai mūsų akademikai (Cipliauskaitė, Skrupskelytė, Kelertienė, Sruoginytė ir kiti) mėgsta vertimą kaip pramogą. Aišku, aš čia kalbu tik apie labai gerus vertėjus, kūrybingus vertėjus, kurie, paėmę tekstą, jį iš naujo sukuria. Vertėjas yra kaip feniksas, vis atsinaujina tekste, nes jeigu rašytojo tekstas yra amžinas, tai vertėjo iš esmės yra laikinas. Kas dvidešimt metų ar net dažniau tekstas reikalauja naujo vertimo, nes pasikeičia kontekstai, sąryšai, žodžių ir sakinių prasmės, istorinių aplinkybių supratimai, kritiškas galvojimas ir t.t. Šitam amžinybės rate vertėjas yra unikalus savo kuklumu, nepreten- duodamas į amžinybę... Keletą sykių buvau suorganizavęs vertėjų kongresus (Stanford University, Palo Alto; Loyola University, New Orleans; ir Boston University, Boston'e). Mane labai stebino du dalykai: vertėjo pasišventimas savo profesijai ir jo išsidus kuklumas. Galop jis žino, kad šiandien, ne rytoj, yra jam skirtas laikas.

Kritikas – tarp kitko labai retai verčiantis – išdidžiai galvoja, kad jis tik vienas yra teksto interpretatorius ir kad jis tos interpretacijos savininkas. Jis pamiršta, kad įvairumas yra vienas iš teksto savybių ir kuo jis įvairnesnis, tuo jis turtingesnis... Vertėjas žiūri į tekstą iš vidaus, kritikas dažnai iš išorės; vertėjas privertė skaitytoją grįžti prie originalo-teksto, kritikas dažnai jį atstumia. Kritikas beveik pavaduoja tekstą. Perskaitę *Literatūra ir menas* ar *Drugo* kultūrinį priedą, mes tada jau jaučiamės viską suprantą ir viską žiną, nebereikia skaityti teksto. Skaitytojas apsaugoma, manydamas, kad, perskaitęs kritiko nuomonę, jis jau viską supranta. Jis tik save apgauna. Tokiu būdu turime neišbalansuotą teksto supratimą, kuris nieko bendro neturi su kritišku skaitymu... Panašiai daro meno ir kino teatro „interpretatoriai“, jie apgauna publiką, įpiršdami jai savo asmenišką nuomonę, ne- (Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Apie demokratiją • Vertimo vieta literatūroje • Pokalbis su Vytautu Landsbergiu • Laiškas iš Vilniaus (7) • Jonas Jurašas i Vakarų • Albino Bernoto romanas • Marcelijaus Martinaičio eilėraščiai • Nuo šakutės iki lyrikos • Rašytoją Antaną Gustaitį (1907-1991) prisimenant • Nuomonės ir pastabos • Naujos knygos

„Konkurentai susirūpinę“

Tėvynės sąjungos pirmininkas Vytautas Landsbergis atsako į „Laisvosios Europos“ korespondento Vidmanto Valiušaičio klausimus

VIDMANTAS VALIUŠAITIS: Pastaruoju metu girdėti gana daug vertinimų ir prognozių, reiškiamų Tėvynės sąjungos adresu. Tarp jų – iš anksto prognozuojamas skilimas partijoje, konflikto židinių nurodant partijos pirmininko ir valdybos pirmininko būsimąsias įtampas. Ką Jūs apie tai galėtumėte pasakyti?

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Yra labai daug kalbų ir visokių pastangų atakuoti, skaldyti dar tikrai kuriamą partiją. Įvyko įsteigiamoji konferencija, partijos dokumentai priimti ir suredaguoti. Galbūt dar bus tobulinami, nes turės įvykti dar ir partijos suvažiavimas po to, kai partija bus įkurta, kai turės savo struktūras visoje Lietuvoje ir kai prasidės darbas. Tačiau matomas aktyvus išankstinis nusiteikimas „prieš“, nors mes dar nespėjome nei ko nors gero, nei ko nors blogo padaryti. Atrodo, kad mūsų partijos atsiradimas gąsdina. Ypatingai, žinoma, kairiąją pusę ir visas tas gijas, kuriomis kairioji pusė manipuliuoja kitose visuomenės srityse – masinės informacijos priemonėse ir pan.

Prie to aš priskirčiau ir labai intensyvias pastangas bei spekuliacijas ta tema, esą, tarp partijos vadovų turėtų būti nesutarimų, turėtų būti kokios nors konkurencijos ir skilimo. Prisiklausėm ir nekorektiškų prognozių. Bet aš suprantu, kad konkurentai susirūpinę.

VIDMANTAS VALIUŠAITIS: Bet, atrodo, ir konservatorių tarpe yra gana šakotų asmenybių su tam tikru politiniu svoriu, kurios irgi reiškia įvairių pastabų ar net abejonių kai kurių partijos vadovų adresu...

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Mūsų politinio gyvenimo, partijų gyvenimo bėda ir problema yra ta, kad asmenybės, – kurių, atrodo, tikrai turime – nelabai linkusios dirbti kartu, prisitaikyti, atsisakyti dalies savo šakotumo vardan bendro reikalo. Dėl to aš visą laiką turėjau vargo. Sąjūdyje, visuose

Vytautas Landsbergis

Vytauto Maželio nuotrauka

jo etapuose, ir, ko gero, turėsiu tų problemų ir dabar. Niekur nuo savo visuomenės, nuo savų tam tikro žmonių nepabėgsi.

VIDMANTAS VALIUŠAITIS: Išsiskaidius Tėvynės sąjungos statutą, matyti, kad valdybos pirmininko įgaliojimai yra labai platus. Jo rankose, galima sakyti, visa vykdomoji galia. Prileiskime tą tamsiausią prognozuojamą scenarijų – valdyba vykdo truputį ne tą politiką, kurios laikosi partijos pirmininkas. Kokios būtų partijos pirmininko galimybės valdyti procesą partijoje?

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Aš manau, kad uždavinys būtų ne visai toks kaip „valdyti procesą“, bet reguliuoti, kad nuo-

monių skirtumai ar tendencijos neišaugtų į konfrontaciją partijos viduje. Tam esama tokių svertų, kaip politinė taryba, kurią sudaro aukščiausioji politinė partijos vadovybė, į kurią įeina valdybos pirmininkas, kaip vienas iš narių. Tam yra numatyti reguliarios, plataus atstovavimo, iš visos Lietuvos partijos struktūrų, konferencijos (šaukiamos kas keletas mėnesių, o gali būti ir dažniau). Tam yra politiniai komitetai. Taip pat tam yra Seimo narių, priklausančių mūsų partijai, korpusas, sambūris ar sueiga. Kitaip tariant, mūsų partijos nariai Seime. Tačiau kol kas ši labai svarbi institucija apibrėžta dar gana eskiškai, tačiau, manau, kad statute ją dar

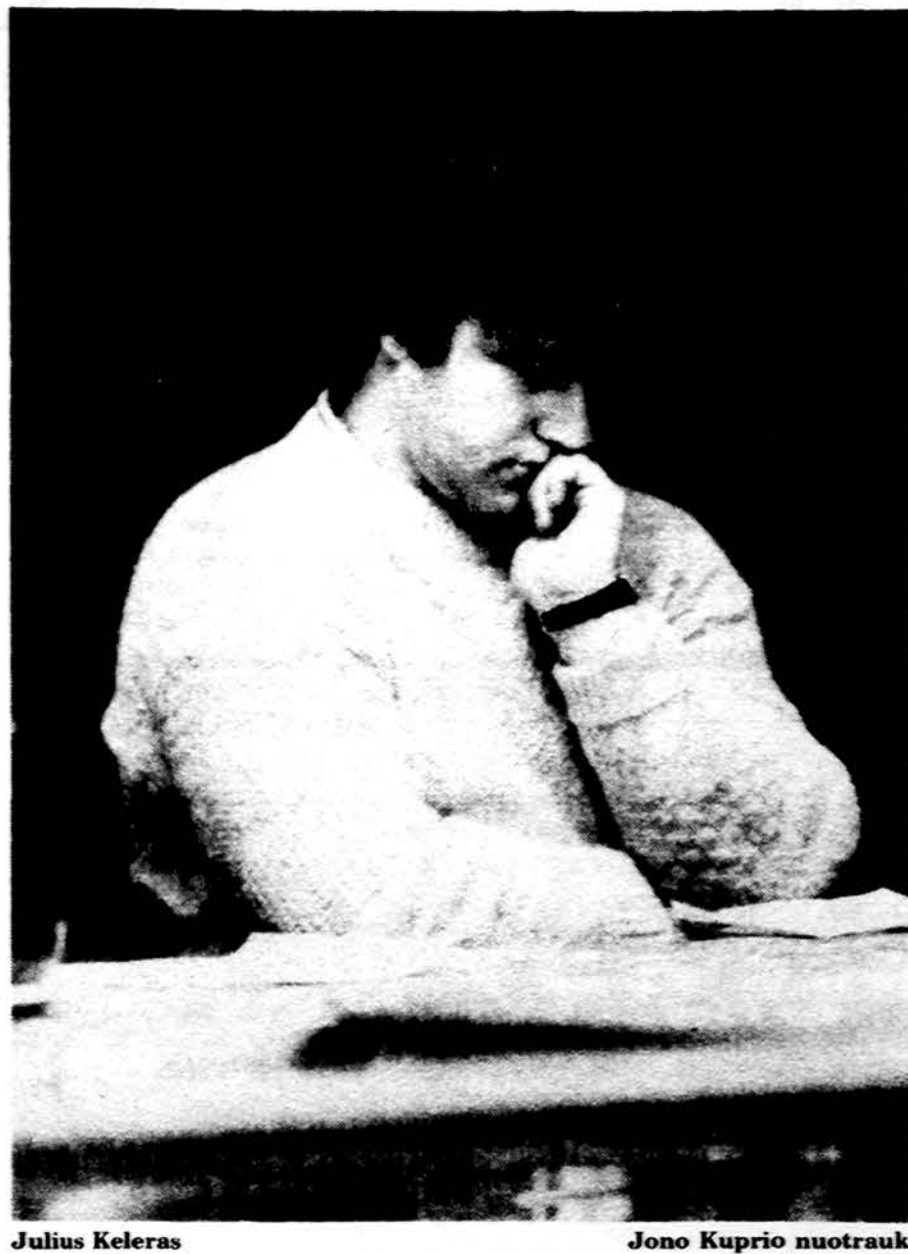
labiau išryškinsim. Tai yra labai stipri politinė jėga, kuri turės didelės reikšmės partijos veikloje.

VIDMANTAS VALIUŠAITIS: Nors praėjo dar ne tiek daug laiko nuo steigiamosios konferencijos, bet kūrimosi procesas partijoje vyksta toliau. Kaip galėtumėte jį įvertinti? Ar jis vyksta pakankamai sklandžiai?

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Tėvynės sąjungos valdyba jau paskelbė savo pirmąjį nutarimą dėl narių priėmimo organizavimo. Apibrėžta, kokių būdu jau dabar turi būti kuriamos partijos struktūros Lietuvos miestuose, rajonuose ir mažesnėse vietovėse. Nutarime gana detalai visas aprašyta, reglamentuota, ir iniciatoriai, kurie dabar platins jau paruoštas įstojimo anketas, turi kuo vadovautis. Manau, kad netrukus turėsime vaizdą, kokiais tempais ir kokių mastu vyksta partijos narių angažavimas, skyrių ir padalinių formavimas.

VIDMANTAS VALIUŠAITIS: Tėvynės sąjungos vertininkų ir komentatorių iš šalies dabar galima girdėti daugiau, negu informacijos iš pačių partijos šaltinių. net ir steigiamosios konferencijoje priimti dokumentai nebuvo plačiau paskleisti...

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Vienintelis laikraštis, kuris šiuo metu skelbia mūsų partijos dokumentus, yra *Sąjūdžio žinios*. Partija yra kuriama Sąjūdžio seimo nutarimu. Sąjūdis globoja jos kūrimąsi, ir natūralu, kad *Sąjūdžio žinios* skelbia tuos dokumentus. Mes neturime tiek lėšų, kad galėtume skelbti dokumentus skelbimų pavidalu. Dienraščiai ima nemažus pinigus už ir dažniau. Tam yra politiniai komitetai. Taip pat tam yra Seimo narių, priklausančių mūsų partijai, korpusas, sambūris ar sueiga. Kitaip tariant, mūsų partijos nariai Seime. Tačiau kol kas ši labai svarbi institucija apibrėžta dar gana eskiškai, tačiau, manau, kad statute ją dar

Julius Keleras

Jono Kuprio nuotrauka

Laiškai iš Vilniaus (7)

Sveiki mielieji,

Į Lietuvą įbėgo vasara: šiluma, spalvos, energija. Tiesa, Vilniaus radijas ne sykį išpėjo, esą virš Vilniaus atsirado ozono skylė ir tas karštis, lyg ir per ankstyvas gegužui, nėra sveikas. Net patarė vaikų ligesnam nepalikti kiemuose, nes radiacijos lygis viršija normą. Nors, kita vertus, ar maža kas šiais nuopolio laikais viršija normą, standartą? Štai priešais namą, kuriame gyvenu, yra nemaža aikštė, kurioje kažkoks gudrus dėdė atvėžė vaikūčiams dovanėlę – įvairių formų betoninius luitus, labiausiai tinkamus daužyti dantis. Nebūtinau pinišiams. Tie luitai, imituojantys geometrinės figūras, iš tikro ir patys primena išbelstus kažkokio milžino dantis. Jeigu leistumėt pajaukauti, sakyčiau, kad gal kaip tik čia puolė mitinis komunizmo pranašas ir jau nebesusirinko savo dantų. Tuščia jų, tų juokų, bet visa tai liudija mūsų požiūrį ne vien į aplinką. Jeigu mums nerūpi, kaip ir kur žais mūsų vaikai (nors abejojau, ar tie dėdės statytojai čia gyvena), tai kaip gali atsirasti pilnavertę lietuvių valstybė, teigianti pilnavertę savo būtų pasauliui.

Formaliai desovietizacija lyg ir vyksta, bet socialiai nusikrautiems ir vis dar skriaudžiamiems žmonėms gyvenasi vis prasčiau. Nekalbant jau apie invalide ar tremtinus, kuriems jokios kompensacijos dabar arba visai neišmokamos, arba jos ne didesnės už žvirblio ašaras. Socialinės garantijos? Paskaitykime laikraščius, išsiekime į gatvę. Turbūt dar neužaugę medžiai, iš kurių pagamintame popieriuje turėtų būti surašyti visi visų Lietuvos žmonių interesus, teises ir pareigas ginantys įstatymai bei kiti norminiai aktai. Todėl neretam ir smilkteli: net ir sovietmečiu nebuvo taip blogai. Juk dabarties, kaip teigia Kazys Saja, „pono Brazausko rinkėjai jau turėtų matyti – nepadaugėjo nei darnos, nei darbo, nei doros. Su kiekviena savaitė vis ciniškiau ir jūliau pažeidinėjama Konstitucija, leidžianti atgaline data galiojantys įstatymai, o neseni pažadai skamba kaip pasityčiojimas iš vargšų žmonių patiklumo“ (*Amžius* 21 (104), 1993 gegužės 22-28 d., p. 2). Ar matote? O kaip ciniškai šalinami naujajai valdžiai nepataikavę – Darius Kuolys, P. Plumpa, Stasys Lozoraitis. Neseniai atleistas ir ELTA generalinis direktorius Adolfas Gurskis – reto padarumo ir retos

kultūros žmogus – kuriam kadaise mano brolis nešdavo skaityti slapčiausiai padarytas Kazio Bradūno, Alfonso Nykos-Niliūno, kitų išsivijoje išleistų knygų nuorašus. Išsiviję pasiekiančiame *Dienovidyje* ne taip seniai buvo skelbtas pasiūlymas su Gurskiu. Atsakydamas į vieną klausimą, Gurskis teigė, jog „treji nepriklausomybės metai kupini ir begalinio džiaugsmo, ir dramatiškų įvykių, ir pasididžiavimo, ir gėlos, gėdos, apmaudo jausmų. Neabejoju – išbrisis iš dabartinių raštų ir liūnų, iš savo bjaurasties, jei neužmiršime, ypač mes, spaudos darbuotojai, kad iš vidaus, iš širdies, kaip sakoma Evangelijoje, išsina piktą sumanymą, klaidą, begėdystę, šmeižtą, puikybę... išsina ir sutersia...“ (*Dienovidis*, Nr. 19, 1993 gegužės 14, p. 2). Ar ne toms mintims netrukus ir atkeršijo LDDP, atleisdama iš pareigų principingą, dorą ir gabų direktorių? Apie tokį galėjai pasakyti – inteligentiškas žmogus. Ar liežuvis taip norėtų pavadinti, tarkim, Arvydą Juozaitį, Kazį Bobelį ar pačias didžiausias valstybės galvas? Kažin. Kol vis dar paslaugiai maitinamos vis labiau smarkaujančios valdininkų burnos, stabdomas žemės gražinimas, apvaginėjami pensininkai ir kiti – ne patys turtingiausi Lietuvos lietuviai – patikėję savo rublius, kurie nebuvo indeksuoti, taupomosioms kasoms ir už tai tegavę, dėkui premjerui, kasdien gaitančius talonus. Pasakojo matė, kaip po rinkimų komiškai atrodė po Parlamentą šmirinėjančios tarsi nesavos figūros: po aštuonis, po penkis. Nesuprantančios, kaip čia atsitiko, jog gavo valdžią. Iš pradžių tedrįsčius užėmė tik į wc ir į bufetą, kur jiems atrodė, vyksta tikrasis gyvenimas. Ar tai tautos išrinktieji, kuriems esmingiausias tikslas demokratizuoti Lietuvą? Pažvelkime, kaip jie gerbia demokratijos principus – opozicijos įstatymas atmetamas, jai neskiiriama laiko televizijoje, naujoji rinkimų komisija atšaukia trijų Seimo Tėvynės santaros deputatų mandatus... Ar bereikia dar? Ar bereikia dar stebėtis socialine depresija, pastebimai užliejančia Lietuvą, kaip ir toji saulė, laidoje raudonindama horizontą. Kur neliūdėsi, jeigu nėra tvarkos Lietuvoje. Jeigu atvykęs iš Europos ar iš kitur tebuvo vien savo viešbučio kambarelyje, težiūrėsi vis labiau nuobodėjančią žinių laidą „Panorama“, užėsi į krautuvėles, kur kainos veikia kaip Europoje, pakalbėsi su

Vertimas

(Atkelta iš 1 psl.)

svarbu, kaip gudri ji bebūtų. Įdomiausia buvo, kai Umberto Eco, paklaustas, kaip jam patiko jo filmas „The Name of The Rose“ – atsakė, čia ne mano filmas. „Aš parašiau knygą, o režisierius susuko filmą... nieko bendro neturint su mano romanu“. Režisieriai, kaip ir kritikai, visada bando „pataisyti“ autorių.

Geras kritikas yra tik geras skaitytojas, o skaitytojas yra beveik naujo teksto kūrėjas, t.y. be jo negali būti teksto. Šitą mintį iškėlė Julio Cortazar savo romane-essay *Ragueta*, paimta iš strukturalistų ir Greimo. Cortazar labai gudriai pažymi, kad kiekvienas autorius tikisi, kad ji supras skaitytojas, jis negali be jo gyventi... Rašytojas – romantikas mato/skaito save ir nori būti suprastas per savo herojus. Klasikinės rašytojas nori mokyti ir palikti savo pėdsakus istorijoj. Modernus rašytojas atrado, kad yra ir kitų galimybių susiderinti su skaitytoju, t.y. vienu sykiu būti skaitytoju ir autorium, nes skaitymas panaikina laiką, kuris skirdavo autoriui nuo skaitytojo... Šitas tapatumas (simultaneškumas) duoda kūriniui naują dinamiką, kurios joks kitas šimtmetis nežinojo... ir atvėrė nepaprastą galimybes ateities kūrėjams/rašytojams, dailininkams, skaitytojams ir vertėjams, nes iš vienos, užsaulusios interpretacijos atsirado beveik nesibaigiantis teksto įvairumas. Užtai tiek senų autorių įgavo naują gyvybę su nauja interpretacija. Mes juos skaitom su nauja aistra, lyg jie būtų mums parašyti, pradedami tokiu būdu tą amžiną dialogą tarp skaitytojo ir autoriaus, visai aplenkdami kritiką. Kritikas pasidaro visai nereikalingas... skaitytojas/vertėjas užima jo vietą daug kūrybingiau. Mes visi tam tikra prasme esam vertėjai, iš vieno meno į kitą, iš vieno teksto į kitą, iš vienos kalbos į kitą... iš vienos kultūros į kitą.

Senovėje vertėjas buvo atskiras, ne tik už kritišką teksto pristatymą, bet ir už jo išlaikymą ir perdavimą ateinančioms kartoms. Prisiminkime žydų ir graikų susitikimą Paros saloje, ptolemėjų laikais, Egipte, prieš 2,300 metų. 72 vadinami „išminčiai“, o iš tikrųjų „vertėjai“ vertė Bibliją iš hebrajų į graikų kalbą. Kaip anekdotas, išliko jų vertimo metodas. Kiekvienas tekstas buvo išverčiamas daugelio vertėjų pirma individualiai, paskui suligintas ir galop pripažintas kaip galutinis ir nebekeičiamas. Kiekvienas išminčius turėjo prisiekti, kad laikysis vertimo ir jo nebekeičias. Mažai žinojo jie tada, kad nėra amžino vertimo, tik amžinas tekstas. Tai suprato viduramžių Toledo vertėjai iš arabų į krikščionių tautų kalbas prieš 800 metų; ir protestantai su savo Biblijos vertimais, sukleusiais visą Europą prieš 500 metų. Galop ir mūsų literatūros pradžia buvo labai kukli – iš vertimų, kad kai kuriems duotų „progos pagaveoti ir pasvarstyti didesnius dalykus ir paskatintų karščiau rūpintis gimtąja kalba ir ją skleisti...“, rašo kaip Mikalojus Daukša įžanginiame žodyje *Postilla Catholica*.

oficiozais, kurie viską pieš rožiniais dažais, nemindami savo gėrovės šaltinių, gali būti, kad atsiras iliuzija: Lietuva jau pasaulyje. Tačiau, kad taip nėra, man paliudija nuvaręs senutės veidas – senamiestyje, krautuvėje, kur rėkiama ir stundomasi, aikštėje, kur ji vis tiek kasdien miesteli saują trupinių balandžiams, irgi pasigendantams duonos ir taikos tėviskėje. Lietuva dar ne pasaulyje, bet jau ir ne sužvėrėjusio aziato letenose. Nors tiek.

Julius Keleras

Režisierius Jonas Jurašas vėl Vakaruose

Nepripažęs prie dabartinės Lietuvos teatrų stagnacijos, kaip jis išsireiškia *Lietuvos ryte* 1993 m. gegužės 28 d. laidoje, pokalbyje su Rimvydu Valatka, ilgametis Kauno dramos teatro režisierius Jonas Jurašas įteikė kultūros ministrui atsistatydinimą iš pareigų ir antrą kartą iškeliavo į Vakarus, į Vokietiją.

Komunistinės valdžios išvartas iš Kauno dramos teatro 1971 metais, Jonas Jurašas po trejų metų pirmą kartą išvyko į Vakarus. Vakaruose jis savo profesinį talentą demonstravo keliose valstybėse. Perna vėl buvo pakviestas ir grįžo į Kauno dramos teatrą vyriausiojo režisieriaus pareigoms. Deja, aštuoniolika praleistų metų Vakarų pasaulio teatruose, igautas naujas žvilgsnis, nauji polekiai ir naujos idėjos nebuvo priimtinos teismo sprendimu į teatrą grįžusiems visiems Jono Jurašo reformoms pasi- priešinusiems aktoriams.

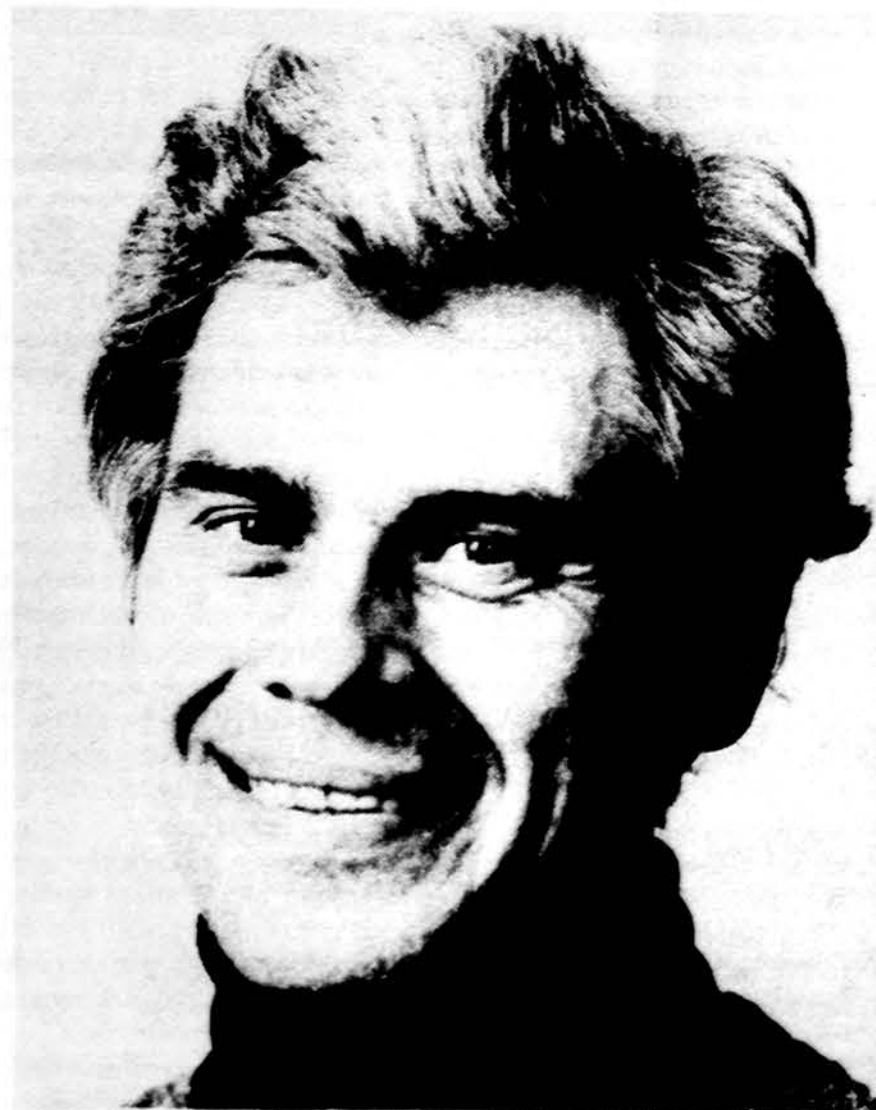
– Aš sugrįžau į Lietuvą su sovietiniais įstatymais, pagal kuriuos teatras niekuo nesiskiria nuo gamyklos, – *Lietuvos ryte* aiškina režisierius Jonas Jurašas.

– Didžioji dalis Lietuvos aktorių baiminasi žengti į koją su gyvenimu ir jokie pamokslai,

jokie įtikinėjimai, kad žmogus turi būti iniciatyvus, čia nepadės. Tai bejėgiškumas. Lietuvos teatrai – vakarykštės dienos produktas. Jie mirė, nes valstybė nepajėgi išlaikyti šių gigantinių užuovėjų menininkams arba save laikantiems tokiomis. Dalis aktorijų nenori pripažinti fakto, kad teatras nėra prieglauda. LIFE (Tarptautinis teatro festivalis, šių metų pavasarį vykęs Vilniuje) parodė, kokia stagnacija dabar įsivyravo Lietuvos teatruose. ...Tai ypač pasakytina apie Kauno dramos teatrą, kuriame vyrauja senyvo amžiaus aktoriai, dabar daugelis džiaugiasi, kad jų nėra vieno iki dienų galo nebeįėjus, – sako Jonas Jurašas.

Daugelį metų su teatrais Vakarų pasaulyje dirbęs režisierius Jonas Jurašas mano, kad neturtingai Lietuvos valstybei didelių, bet neproduktyvių teatrų išlaikymas yra per sunki našta. Ateitis priklauso savarankiskoms, mažoms trupėms, pajėgiansioms progresuoti kartu su Vakarų kraštų teatrais, mobilioms Lietuvoje ir užsienyje.

– Nesuprantu, kaip teatre galima laikyti tokius muziejinius spektaklius, kaip dabar mano statytas „Sventėžeris“. Teatras

Jonas Jurašas

privalo atspindėti laiko dvasią, ir net „Smėlio klavyrai“, statyti, tik žengiant į nepriklausomybę, jau visi kitaip skamba. Pagaliau paskutinį žodį tars ne teismas, ne kitos valdžios struktūros, o pats gyvenimas.

Išvykdamas į Vokietiją, reži-

sierius Jonas Jurašas paliko atviras duris grįžimui į Lietuvą, kai atsiras palankios sąlygos kurti teatrą, kuris atitinka laiko dvasią. Pokalbyje nepasakyta, kokiame Vokietijos teatre režisieriaus darbą tęs Jonas Jurašas.

Br. J.

Prisiminimai apie partizanus Albino Bernoto romane

PETRAS MELNIKAS

Neretai romane įvedami keli įvykiai iš autoriaus biografijos. Gi Albino Bernoto visas romanas *Mergaitė, papuoški mano kapą* (Metai 1991, nr. 9) yra atviras pasakojimas įvairiomis beletristinėmis formomis apie vaikystę pokario kaime, kai į jo patėvio namus prie Šakių dažnai lankydavosi ne sukurti – išgalvoti, bet tikri partizanai, vadovaujami Naro. Prisimena, kiek tada buvo tikros baimės, slapstant užžemintus miško brolius, miškus kartais „šukuojant“ rusams.

Autorius vaizdžiai rodo, kaip iš tiesų buvo, kas yra gandai ir kas teisybė. Tam naudojasi net Sajūdžio, Pergalės ir Gintojo krašto atgimimo laikų periodikos straipsniais apie partizanus. Gal todėl, perskačius šį romaną, iš faktų ir beletristiškai aprašytos jo savijautos, tariesi žiną, kas dėjosi tais neramiais laikais. Pasąmonės gabalai išryškina faktus. Gyvenimas visiems tada buvo lyg „erdviame plyšy – jame esi įspraustas“.

Bernotas svarsto ir tai, kas traukia Lietuvai buvo naudingesnis. Ar tas, išėjęs į mišką ir nebegrįžęs? Ar tas, nėjęs ir po pokario šį tą Lietuvai galėjęs nuveikti? Stebėtina, sako, kad Kraševskio *Vitolio raudą* įsigijo tik 200 šviesuolių ir to pakako, kad Lietuvai liktų gyva. Ar šiandien turime tuos 200?

Estas Maskvoje per jaunųjų rašytojų seminarą Bernoto paklausė, ar rašant apie kaimą autorius ir kaimiečio mąstysena turi būtina sutapti? Mat, kad paleido iš rankų žagrę, pakeitė plunksną – tapo poetu. Poetas yra lyg apsišvietęs dvarponis, jam nesisekė įsitemkti naiviam valstiečiui. Čia nėra tragedijos, kalbėjo estas, bet kažkas tame vis dėlto negerai, verčia susimąstyti.

Romano pradžia atsidengia tuo, kad nėra vietos Dievui pradžios mokykloje, nušaukiamas neblogas apylinkės pirmininkas ir patėvi šaukia į valstiją, išeina jis su skalbinių maišeliu, bet vėliau grįžta. Partizanai patėvį įkalbinėjo būti pirmininku ar bent sekretorium, bet tas teisinosi ne per dideliu raštingumu. Narui tai būtų patikę, bet patėvis juto, kad „šitie ir anie spaudžia“. Ji padarė bent dešimtininku, turėjo raginti žmones į pastotes, trenktis su arkliais keliom dienom ką nors pavežiot. Jokia laimė tuomet būti viršininku. Albinas (dar vaikas) patėviui kiek padėdavo, bet ūkininkai dingdavo net nuo pietų stalo, slėpėsi ir kartais juokėsi, girdėjo jis. Patėvis jam sakė neit ten, gal turi neatidėliotinų darbų.

Partizanai patėvį vadino „raudo- nuojų kaimo viršila“.

Kartą partizanai apsilankė troboj su rusiškom uniformom. Naras aiškino, kad to jiems žygiui reikėjo, o patėvio burna nenustojė drebtinėti... Kaimietis įstengė tylėti net mirties siaubo apimtas. Visi bijojo, kad iš Lietuvos nebūtų likusi tik kaulų krūva, kaip majų piramidė turistams. Apie baimę net kunigas autorius mamai per išpažintį pasakė: jei taip bijai, tai ir tylėk ir širdyje gailėkis. Net Dievo tarnas bijojo. Ar galėjo geresnių laikų žmonės tikėti?

Romane gyvenimiški pokario prisiminimai. Dar vaikas buvo jis, bet jau su partizanų žiūronais stebėdavo apylinkę, nors kartais ir kaimynai perspėdavo, pamatę sribus. Vaikas nematė partizanų kortuojant, geriant, juokus tik kresdavo atėjus juokdariai Špicui, ir tuo malšinant įtampą. Prisimena jis partizanų kariškas uniformas, jų maldas, dainas; kaip, persirengę patėvio drabužiais, jie nebijodavo eiti į miestelį; kaip rusai „šukavo“ apylinkę, bet jų sodybą pelkėtoji vietoj apejo. Naras planšetėje turėjo rusų kari- ninko antpečius, dienoraštį, kar-

Albinas Bernotas

tais rašydavo. Išeidamas, jis patikėjo patėviui, palikdavo jam užkli- juotą voką su nurodymais, jei užeis kiti partizanai. Bet iš ryto voką turėjo sudegti.

Labiausiai vykę prisiminimai, tų įvykių, kuriuos autorius pats išgyveno. Tai, matyt, ir yra geros prozos privalumas. Pažintinė prasme papildoma girdėtiais atsitikimais, vykusiais už vaiko horizonto, kaip trėmimais, parti- zanų kovom su vagių banda, ūki- ninkų bėgimu iš ūkių, papuolus į juoduosius sąrašus, tardymais miestelio „baltmūrį“, girdint iš ten riksmus, pasidavusio ir kan-

kinamo partizano 150 žmonių išdavimu. Daugiausia gerbiama žmonių autoriumi yra buvęs partizanų vadas Naras ir poetai: Antanas Miškinis ir Eduardas Mieželaitis.

Albinas Bernotas, gimęs 1934 metais Urviniuose (prie Šakių), baigęs Vilniaus pedagoginį insti- tutą, išleido eilėraščių rinkinius *Lygumos bunda* (1960), *Žaibu tyła* (1965), *Karšti lapai* (1968), *Slenkstis* (1972), *Paglostyk žolę* (1980), *Vėžės* (1981), *Nusigėžusi žvaigždė* (1983) ir vertė rusų, lenkų prozos ir poezijos.

Nuo šakutės iki lyrikos

PRANAS VISVYDAS

Jau ne sykį esu prasitaręs, jog apie politiką niekieno nenusi- manau. Suprantu, ji būtina vi- suomeniniam gyvenimui. Tačiau virtuvinės politinių rietenų temperatūros neišlaikau. Laikau- si prezidento Truman'o posakio: Jei negali pakelti karščio, nelisk į virtuvę.

Posakis lieka posakiu, bet nuo viryklės kaitros išsisukti ne- įmanoma. Juk reikia paruošti, kad ir paprasčiausius pus- ryčius. *Primum vivere, deinde philosophare*, kaip sako romėnai. Tie visokie javainiai su pienu ir kava atsibosta. Todėl retykiais imuosi sudėtingesnės kulinarijos. Iš preparato miltelių, imaišęs kiaušinių, kepu tris blynus, priedo dvi „pork link“ dešreles su bulvių skiltimis. Arba susi- gundau išsivirti „Malt-o-meal“ košės, kurią apiberiu razinomis ir įvarau šaukštą medaus. Viską užgeriu kava. Taigi virtuvės temperatūra man nėra svetima.

Mieli skaitytojai, atleiskite, kad su savo kulinarine išpažin- timi eikvoju popierių ir jūsų brangų laiką. Bet tam turiu gan svarią priežastį. Reikalas toks. Anądien rytą mano virėjiškoje rutinoje įvyko perversmas. Nenorom tapau išradėju!

Taigi ruošiausi virti košę. Tam turiu nedidelį puodą, su kuriuo nesiskiriu daugiau negu dvi- dešimt metų (tai bent ištiki-

mybė!). Kelios rankenos nuo karščio sutrupėjo, bet varinis dugnas kaip naujas. Kai vanduo jau virė puode, atbėgau iš mie- gamojo, kur rašiau laišką, ir iš stiklinės į puodą įberiau paruoš- tus kviečių grūdėlius ir žiupsnį avių dribsnių. Dairausi šaukšto pamaišyti. Po ranka nebuvo, tad griebiau artima šakute.

Čia ir glūdi visas fokusas. Šakute dar niekad nesu maišęs košės. Visada šaukštu. Vadinasi,

Osvaldas Juska

Iš šią vasarą vykstančios keturių panevėziečių dailininkų: Osvaldo Juskos, Eugenijaus Marcinkevičiaus, Ricardo Ničajaus ir Romualdo Petrausko parodos Lietuvos dailės muziejuje, Lemont, Illinois.

Marcelijus Martinaitis

NEŽINOMO DAILININKO PAVEIKSLAS

*Berods, tai praėjusio amžiaus paveikslas.
Apsnigtos kaimo trobelės, kas eina
su šieno glėbiu, kas su naščiais vandens,
vaikai su rogutėmis ant ežero ledo,
senukas su žabais: šliaužia rogės nuo kalno,
paskersta kiaulė, ją sivilina, dūmai kaip virvė
tiesiai kyla aukštyn. Viskas čia pat, netoli –
bažnyčia, kapinės. Jie nesistengia
ką nors toliau išliurėti, kas ne šito pasaulio:
jie tikri, kad yra matomi Dievo –
jų nežinomo autoriaus, kuris juos įamžina.*

*Jie veikia oriai, nusimanydami,
kad viską daro teisingai ir visa išlieka.
Jie tikri, kad bus kada nors pamatyti,
kai nieko neliks čia, kai visi išsiskirstys,
jie bus pamatyti susigrūdusių salėjų žmonių,
žemaižiūrėm akim ieškančių, kas autorius,
aiškiojančių, sutrikusių, lyg išvydusių juos
atsivėrusioj Dievo aky.*

PETRINĖS KRINČINĖ

*Trobosė užia alus.
Baigęs ašocių sausra – linksmybė
stalams: dideli mėsos valkėčiai
nušniokščia į burnas.*

*Kaip seniai ant stalų poromis
gulė šakutės ir peiliai...
Laisvė slyklui,
laisvė statinems, pilnoms dundesio!*

*Dėkui Petru ir Povilui.
Dėkui papjautai kiaulelei.
Dėkui jautukui, kad leidosi pjaunamas:
jis vakar dar lakstė didžiai blyudamas,
kai į maišelį įgėlė jam širšę.
O dabar toks ramus – išdarinėtas,
gėrovų pagarbintas...*

*Dėkui kiemo varteliams, kad gražiai atsidarė;
pasitęsę Petrinių alus vyrams įveržia diržus –
už trobų nusigręžę, vos nulaiko volės...
Ir iš lauko pašlampa
sienojai.*

*Laukuos – nė gyvos dvasios. Dirba
tik vienos bitelės, nežiūri
Petrinių...*

*Dieve, nepagailėk mums vargu, kad tik švarūs
prūmtume juos: pašventintų
mūsų ilgai nelaikyk.
Duok paklydimų mums, mūsų nuodėmės patikėk mums:
mes jas apvalysim per atgailą,
per šventčiausiąjį, sutirpdę jį burnoje.*

*Šventorius. Aikštė priešais jį.
Pamestas kaspinas. Dviratis,*

tą rytmetį laimingai įsitikinau, kad verdančią košę maišyti šakute kur kas lengviau negu šaukštu. Gal kas nors kitur taip ir daro, bet mano buveinėje, pri-

siekiu, tai buvo naujovė. Iš- radimas! Pažangos šuolis! Nemanykite, kad esu jau toks ūkiškas ir galvoju tik apie puo- dus, šakutes, šaukštus, košę, deš-

Marcelijus Martinaitis

Algimanto Kunciaus nuotrauka

*įvartytas į krūmus...
Čia guldydavo atvežtus vyrus, su volėm,
sugrūstom į burnas...*

*Kas be mūsų pajėgų apvalyt šio pasaulio baisumą?
Per savo nuodėmes Tave, Dieve, suprantam,
ir judu, Petrai ir Povilai,
Rokai, Izidorai, Florijonai,
visi šventi ir šventi tikrai iki pusės –
per negerumą, per burnojimus, per gėdą
mes atsiveriam į tai, ko nepažįstam,
atsiverčiam į Tave...*

*Kam pritaisei mums tuos negražius daiktus?
Ar ne tam, kad nusidėtume, kad būtume negražūs
ir nepultume į puikybę –
nuodėmingi, persiriję ir persigėję,
kad matytume savo baisumą
ir Tave labiau siektume.*

*Nepalik mūsų be nuodėmių.
Kam kitam tie visi negražumai?
Kam pjaunam gyvulėlius, pačius nekalčiausius –
prieš atgailą?*

*...Buvo naktis jau. Šventoriuje Petras ir Povilas,
viens kitam padavę rankas, pasimėtę,
negalėjo vis išsiskirti,
lyg nežinojo, kur eiti.*

reles, blynus, krautuvinius ku- ponus, papiginius turgeliuose, siuntinius į Lietuvą... Supran- tama, kai esi vienas, be to antro- jo lygiavėrio prado, turi sukltis kaip išmanydamas, kartais net pamėgdžioti darbą, kurį antroji tobulesnė pusė padarytų ir greičiau, ir geriau, ir skaniau.

Tačiau esamos padėties pirštų spragtelėjimu nepakeisi. Tad te- belieku lyriškai nusiteikęs. O lyrika dažniausiai – tai prara- dimas, ašara, nesugebėjimas būti tarp kitų, maištas prieš tuštumą, prieš minią, nuolatinis sudie, su- simastymas, lūdesys, vienvatė...

Isimylėjęs lietuvių kalbą, neiš- vengiamai rašau poeziją. Ne pro- fesionalo, bet mėgėjo širdimi. Pa- staruoju laiku tie mano parna- siški skrydžiai, matyt, slegiami epochos dulkėmis, kažkaip nepa- kyla nuo žemės paviršiaus: darosi proziškesni, šliejasi prie grotesko bei parodijos, nesikrato nei nai- vaus banalumo, nei pigios iro- nijos, nei laikraščio kvapo.

Bet mėgėjui daug kas atleis- tina: juk ir menką eilėraščių pa- rašyti sunku. Įkvėpimo eksprom- tu irgi ne viskas gerai išeina. Šiandien, susimąstęs apie savo santykius su žmonėmis, staigiai brūkštelėjau kelis nei šaukštui,

nei šakutei neprilygstamus posmus.

Štai viena kombinacija: *Aš jam atidaviau brangaus/ rankinio laikrodžio dirželį/ Sakau, nešio- kiek sveikas/ Ar jis man padė- kojo? Neklauskite./ Deja, lyg atsilyginimui, va/ iškiso seno, anot jo/ labai vertingo švarko saga/ pridūrė: žaisk su ja kaip vaikas.*

Kitas eilėraštas kur kas rim- tesnis: *Vieni nenorime būti/ Su kitais irgi liūdna/ nes tie kiti nenori klausytis mūsų legendų/ ir priekaištų pasauliui./ Kitiems irgi rūpi/ save paversti žodžiais/ mums regis, nuobodžiais.*

Taip ir liekame: aš ir kiti ir mus jungianti vienvatė. Megstu, kad ir per dažnai dėvima, žodi „vienatvė“. Smagiai rimuojasi su žodžiu „gatvė“. Mieste gyven- damas neišvengiu nei gatvės, nei vienvatės. Juo labiau savęs.

• Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, šiuo metu vyksta birželio 5 dieną atidaryta a.a. kun. Kestučio Balčio paveiks- lų rinkinio paroda „Vieno žmo- gaus vizija“; taip pat vyksta ir keturių šiuolaikinių Panevėžio dailininkų: Osvaldo Juskos, Eu- genijaus Marcinkevičiaus, Ricar- do Ničajaus, Romualdo Petrausko kūrinių paroda.

